

ISSN 2959-1953

ISSN 2959-1961

<https://osvita.eeipsy.org>

<https://doi.org/10.38014/osvita.2023.92.21>

БРОДА М.В.

кандидат педагогічних наук, доцент,
Дрогобицький державний
педагогічний університет
імені Івана Франка,
м. Дрогобич, Україна

ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТЬОГО ФАХІВЦЯ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

BRODA M.V. Shaping worldview orientations in future specialists in the English language learning process. *The article substantiates the issue of humanizing worldview orientations and ensuring intercultural communication of future specialists in the process of English language learning, which happens due to the accumulation by young people their own spiritual potential, the expansion of their spiritual world, as well as due to the revealed features of student spiritual growth while studying at higher educational institutions. This ensures the possibility of becoming an integrated personality that takes responsibility for their own life and becomes a fully fledged agent of social change. Shaping a patriotic citizen of the Ukrainian state, nurturing spirituality of the people, as well as developing the high culture of international relations is ensured by the priority of morality (in all spheres of life), recognition of the absoluteness of moral truths. At the same time, a foreign language as a means of intercultural communication is an important condition for cultural, personal, professional or economic contacts. The article reveals significant reforms regarding training of a future specialist in higher educational institutions of Ukraine, which require a transition to a personality-oriented model of education, as well as an orientation not towards acquisition of knowledge and skills, but towards developing student competence. Interactive technologies, which allow students to work actively and use a whole system of methods and tools to develop student competence, methods and forms of efficient learning, promote interpersonal communication, highlight the important role of innovative education in preparing students for the future profes-*

sion, are aimed at student development, their ability to creatively solve problems, as well as at providing incentives for creative activity, promoting social innovation processes in education, etc. Therefore, reforming the content of contemporary pedagogical training of specialists should take into account the development strategy of higher pedagogical education, which involves ensuring quality specialist training, shaping value orientations in young people, focus on integration with European education and globalization and modernization of its content, student activity-based learning and professional development training.

Key words: humanization, worldview orientations, intercultural communication, innovative learning, the English language, higher educational institution of Ukraine, competence, methods and tools of activity.

БРОДА М.В. Формування світоглядних орієнтацій майбутнього фахівця у процесі вивчення англійської мови.

У статті обґрунтовується питання гуманізації світоглядних орієнтацій і забезпечення міжкультурного спілкування майбутніх фахівців під час вивчення англійської мови, які відбуваються завдяки накопиченню молодими людьми власного духовного потенціалу, розширення їхнього духовного світу, виявленим особливостям духовного становлення особистості в умовах навчання у ЗВО. Цим забезпечується можливість становлення цілісної особистості, яка бере відповідальність на себе за власну життєдіяльність і стає повноцінним суб'єктом вдосконалення суспільства. Формування громадянина-патріота Української держави, досягнення духовності народу, а також високої культури міжнаціональних взаємин забезпечується пріоритетністю моралі (в усіх сферах життя) людини, визнанням абсолютності її моральних істин. Іноземна мова як засіб міжкультурного спілкування водночас є важливою передумовою для культурних, особистих, професійних чи економічних контактів. У статті розкрито істотні реформи щодо підготовки майбутнього фахівця у ЗВО України, які потребують переходу до особистісно орієнтованої моделі навчання, а також орієнтації не на формування знань, умінь та навичок, а на забезпечення компетентності студентів. Інтерактивні технології, які дозволяють

використовувати цілу систему шляхів і засобів реалізації компетентності студентів, методів і форм демократичного навчання, сприяють міжособистісному спілкуванню, обґрунтовують важливу роль сучасного інноваційного навчання в підготовці студентів до майбутньої діяльності, спрямовані на розвиток студентів, здатність творчо вирішувати поставлені завдання, а також на формування стимулів до творчої діяльності, активізацію в освіті інноваційних суспільних процесів тощо. Відтак реформування змісту сучасної педагогічної підготовки фахівців має враховувати стратегію розвитку вищої педагогічної освіти, що передбачає забезпечення якісної підготовки фахівців, становлення ціннісних орієнтацій молоді, її зорієнтованість на інтеграцію європейської освіти і глобалізацію й осучаснення її змісту, діяльнісну активізацію студентів та розвивальне навчання.

Ключові слова: гуманізація, світоглядні орієнтації, міжкультурне спілкування, інноваційне навчання, англійська мова, ЗВО України, компетентність, шляхи і засоби діяльності.

Вступ. Відповідність сучасного змісту вищої освіти соціальному замовленню та європейським стандартам, безумовно, особистісно орієнтованому підходу до навчання й виховання студентів, і зміни щодо якісної побудови цього змісту зобов'язують втілювати основні орієнтири педагогічної підготовки фахівця, що обов'язково позначаються на формуванні його світоглядних орієнтирів і відстоюванні власних поглядів, визнанні процесу гуманізації свідомості майбутнього фахівця за основу становлення його ціннісних орієнтацій, розширення його духовного світу.

Питання гуманізації світоглядних орієнтацій і забезпечення міжкультурного спілкування особливо стосується становлення ціннісних орієнтацій майбутнього фахівця, розширення його духовного світу. У цьому зв'язку іноземна мова як важливий засіб міжкультурного спілкування є важливою передумовою для особистих, професійних, культурних чи економічних контактів. Водночас ці процеси відбуваються завдяки виявленим особливостям духовного становлення особистості в умовах родини, накопиченню молодими людьми духовного потенціалу. Відтак реформування змісту сучасної педагогічної підготовки фахівців має враховувати стратегію розвитку вищої педагогічної освіти, що передбачає забезпечення якісної підготовки фахівців та її зорієнтованість на інтеграцію європейської освіти та глобалізацію й осучаснення її змісту.

Останні публікації та дослідження. Важливі тенденції й перспективи професійного самовдосконалення майбутнього фахівця, які виражаються у змісті його підготовки, відображені у працях Н. Ашиток [1], Г. Васяновича [2], О. Карпенко [3] та ін. Вони розкривають різні підходи до організації роботи з молодими людьми, доводять необхідність міжкультурного спілкування. Відомі обґрунтування щодо шляхів оновлення професійно-педагогічної підготовки студентів (І. Богданова, О.Савченко [7], В. Ковальчук та ін.), інноваційних процесів у підготовці вчителя англійської мови (Е. Зінкуров, Л. Клименко [4], І. Маклагіна [5] та ін.). Однак відсутні системні дослідження щодо виявлення розвивальної ролі сучасного інноваційного навчання в системі підготовки студентів до майбутньої діяльності та відповідних методів їх реалізації.

Зарубіжні дослідження висвітлюють питання морального становлення особистості у зв'язку із її самовизначенням (Hand [9]; Krettenauer & Curren [10]), розвитку її моральної відповідальності в освіті (North, [11]), підкреслюють значущість ідеї гуманізму в освіті (H. Drew [8]).

Мета роботи – характеристика світоглядних орієнтацій майбутнього фахівця та формулювання відповідного процесу гуманізації його свідомості, що відповідають ідеалістичній стратегії виховання, сучасному соціальному замовленню та європейським стандартам, а також роль у цих процесах можливостей вивчення англійської мови.

Матеріали та методи. Для розв'язання завдань дослідження використано комплекс взаємопов'язаних методів, а саме: логіко-історичний аналіз, аналіз передового педагогічного досвіду, синтез, дедукція, узагальнення та систематизація наукової літератури, спостереження за освітнім процесом, функціонально-структурний метод, цілісно-інтегративний – для виявлення та реалізації зв'язків між різними науками, зокрема філософією, педагогікою, психологією та практикою англійської мови.

Результати та обговорення. Значні соціально-політичні та економічні зміни в українському суспільстві визначають його духовне життя, істотно впливають на розвиток у ньому інтелектуальної думки й позначаються на змісті фахової підготовки майбутнього фахівця, яка визначає пошук шляхів формування ціннісних орієнтацій у його свідомості, які забезпечуватимуть його прогрес, самовизначення й реалізацію в житті, зосереджуватимуть цілі особистості на актуальних і перспективних її інтересах, підготовку до повноцінної життєдіяльності в інформатизованому суспільстві. Європейська система цінностей та інтеграція до європейських структур, приналежність до глобалізованого світу третього тисячоліття передбачають успіхи української системи освіти в ефективній реалізації нею людського потенціалу, цілісній політиці гуманітарного розвитку.

Активізація діалогу зі світом та інтеграція у світовий культурний простір є важливим пріоритетом сучасного освітнього розвитку передбачають посилення співпраці щодо гуманізації освіти. Інтенсифікація цієї співпраці у різних сферах діяльності молодих людей, шляхи модернізації вищої школи України сприяють утвердженню їх доброї практичної підготовки, передбачають формування свідомих громадян суспільства, успішне забезпечення демократизації навчання у закладах вищої освіти (а також реалізацію програм, які враховують процес входження у світовий культосвітній простір).

Виявом гуманізації змісту освіти та зосередженості на актуальних і перспективних інтересах особистості є такі напрями його перебудови, як гуманізація стосунків учасників освітнього процесу, орієнтація на духовну й емоційну сфери у структурі особистості, створення умов для індивідуалізації та диференціації цього процесу. Як справедливо зауважує О. Савченко, «сучасне розуміння гуманістичних цінностей освіти спирається на антропологічні й соціокультурні координати», адже людина – не засіб, а мета, і педагогічна реалізація таких цінностей передбачає належне оцінювання «природної основи людини» та «підвищення загальної культури особистості, прилучення до національних і загальнолюдських цінностей, а це вимагає посилення культурологічної спрямованості освіти» [7, с. 21]. Відтак педагог підкреслює важливість глобальної відповідальності людини за життя інших та формування у неї відповідного світогляду. «Старий гуманістичний ідеал, – вважає О. Савченко, – був пов'язаний з ідеями тотального управління людиною соціальними і природними процесами, які включали ідеї боротьби, придушення, оволодіння, панування. Новому розумінню ставлення до природи і людства відповідає не ідеал антропоцентризму, а ідея екоеволюції, спільної еволюції природи і суспільства» [7, с. 22 – 23].

Відтак важливо усвідомлювати цілісність особистості людини, яка поєднує в собі природне, соціальне і культурне. Як справедливо підкреслює О. Савченко, намагання прискорити соціальний розвиток «багато в чому зумовило виховання прагматичного мислення, нерозвинену духовність, зневажання національної культури» [7, с. 22]. Усе це вимагає цілісний підхід до вивчення педагогічних явищ і процесів, тісного зв'язку з іншими, встановлення залежностей між ними. Така цілісність забезпечується уже навчальними планами, програмами й підручниками, оскільки забезпечує конструювання усього змісту педагогічної освіти.

За основу формування змісту освіти важливо брати пріоритет моралі (в усіх сферах життя) людини, визнання абсолютності її моральних істин. Задля засвоєння студентами соціального досвіду сучасні заклади вищої освіти дбають про формування громадянина-патріота Української держави, досягнення духовності народу, а також високої культури міжнаціональних взаємин.

Саме задля якісної професійно-педагогічної підготовки студентів до майбутньої діяльності, створення чогось нового в цій діяльності створюють інноваційні технології, забезпечують певні відкриття, винаходи, вдосконалення, адаптовані до конкретних умов, володіння системним мисленням, здатністю до творчості, вибір певних шляхів розв'язання проблеми та передбачення імовірних наслідків (трансформація чиєїсь наукової ідеї в практику, результат творчого пошуку особистості й формування нових ідей – новація).

Оптимальне співвідношення репродуктивної діяльності студентів із творчою роботою та раціональної організації розумової праці спонукає до вивчення англійської мови у зв'язку з потребами полікультурного оточення студентів, активною участю їх у навколишньому житті, пошуком засобів стимулювання самостійної творчої діяльності, що зобов'язує використовувати прийоми активної роботи, проводити групування матеріалу, виділяти у ньому головне, складати плани відповідей, проектувати цю роботу на практиці. Таке реформування змісту сучасної підготовки фахівців та визначення нових технологій організації вивчення англійської мови передбачають поєднання інформатизації й творчості у гармонійному розвитку особистості. Адже творча особистість характеризується здатністю не просто підходити до роботи оригінально й нестандартно, шукати ефективне розв'язання проблем, а також (для діяльності студента як суб'єкта) реалізовувати потребу в експериментуванні з матеріалом, виділенні в ньому загального і конкретного тощо. Так, на заняттях з вивчення дисциплін (в т.ч. англійської мови) практикуються бесіда, проблемно-пошукова вправа чи пошукова лабораторна робота, проблемна (чи евристична) бесіда, проблемно-пошукова практична робота, які якраз забезпечують роботу кожного на межі можливостей (задля розвитку), свободу у виборі варіантів розв'язання ситуацій, творчість.

У цьому зв'язку іноземна мова як важливий засіб міжкультурного спілкування є важливою передумовою для особистих, професійних, культурних чи економічних контактів. Інтерактивні технології дозволяють студентам активно працювати, використовувати цілу систему методів, форм і засобів навчання, які дають можливість застосовувати уміння активно слухати, виробляти спільну думку, сприяти міжособистісному спілкуванню. Наприклад, учасники часто захищають свої пропозиції, приймають поправки, обговорюють недоліки та досягнення. Соціальну компетентність С. Ніколаєва вважає важливою складовою лінгвосоціокультурної компетентності [6, с. 13].

Безперечно, при вивченні англійської мови активно застосовуються діалоги, драматизація, комунікації, які найкраще моделюють мовленнєві ситуації й реалізують діяльнісний та комунікативний підходи до навчання англійської мови. Драматико-педагогічний метод повністю зорієнтований на дію, «вживання» в ситуацію. Рольові ігри імітують реальність призначення ролей,

визначають ставлення до конкретної життєвої ситуації або проблеми [4, с. 6]). Це означає безперервне спілкування, формування високодуховної атмосфери для нього, вимогу бути дружнім, толерантним у спілкуванні, відстоювати свою позицію, не нав'язувати власних думок тощо. Адже мова використовується як засіб спілкування у конкретній ситуації, а спрямованість на перетворення дійсності, здобування інформації про неї зумовлюватимуть творчий характер діяльності, тобто свідчитимуть про новий її результат.

Зміст діалогів є основою для забезпечення соціокультурного розвитку студентів, способу життя, поведінки носіїв мови, ознайомлення з національним менталітетом, вчить будувати толерантні взаємини між людьми (на основі любові та взаємоповаги). Він цінний для мовленнєвого етикету [12], невербального мовлення (впливає на міміку, жести).

Суб'єктно-суб'єктні стосунки між педагогом та студентом визначають якісну професійно-педагогічну підготовку вчителя англійської мови. Якщо вони вступають у міжособистісну взаємодію як партнери, то це визначає зміну ролей педагога та студента. Педагог стає організатором самонавчання і практичної діяльності студента. Моральні почуття обов'язку, честі, гідності, емоції та переживання, уявлення та переконання, погляди та ідеали, що є змістовим аспектом моральної свідомості, проєктують моральний стан майбутніх фахівців [2, с. 46–57].

Створення умов для повноцінного життя студентів, їхнього фізичного та духовного розвитку передбачає абсолютність гуманістичних цінностей [2, с. 273], неприйняття суб'єктивного їх тлумачення. Саме їх людина приймає за міру своїх вчинків, до них прагне все життя.

Реалізація моральних ідеалів у житті та єднання з високими ідеалами забезпечується шляхом практикування чеснот в мовленнєвій діяльності, через участь в діалогах. Оскільки добро є умовою дієвого ставлення до дійсності, то моральні цінності людських вчинків чи взаємин виявляються як моральний взірець, що складає здорову серцевину людини. Зрозуміло, що засоби комунікацій, масової інформації повинні орієнтуватися на процес становлення духовних цінностей. Саме на моральних якостях, сумлінні, почутті сорому за погані вчинки будуються взаємини учасників освітнього процесу, і це відображається передовсім у гуманізації й демократизації стосунків цих партнерів у спілкуванні. Отже, акцент на вдосконаленні професійної підготовки студентів задля їх соціалізації означає зв'язок з різними міжнародними сферами діяльності, здобуття фаху світового зразка.

Висновки. Гуманізація свідомості фахівця, яка означає увагу до людини та її духовного світу, можливостей, моральних цінностей і відповідає соціальному замовленню та європейським стандартам, стосується також особистісної зорієнтованості змісту освіти, його акценту на становленні людяності, характеристикі процесу гуманізації як самогуманізації.

Формування світоглядних орієнтацій майбутнього фахівця у вивченні англійської мови, які акцентують на розширенні його духовного світу, дозволяє втілювати орієнтири його підготовки до самостійної діяльності. Якісну професійну підготовку фахівця у вивченні англійської мови забезпечують суб'єктно-суб'єктні стосунки викладача зі студентами, налагодження міжособистісної взаємодії з ними, практикування моральних почуттів, участь у діалогах тощо, які проєктують високі моральні орієнтири у такий підготовці. Така підготовка підвищує мотивацію студентів, створює високодуховну атмосферу та позитивний психологічний клімат, втілює ідеї інтегрованості навчання, забезпечує умови для глибокої самореалізації здобувачів освіти, розширення їхнього соціокультурного світогляду. До того ж, особливості забезпечення духовного потенціалу молодих людей в родині, існування зразків для наслідування тощо впливають на формування світоглядних орієнтацій майбутнього фахівця.

Перспективними напрямками дослідження є розкриття технологічних аспектів формування світоглядних орієнтацій майбутнього фахівця та визначення відповідних методичних рекомендацій.

Список використаних джерел:

1. Ашиток Н. Методологічні підходи до вивчення виховної роботи з дітьми Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка», 6/38, 15–25, DOI: 10.24919/2313-2094.6/38.119508.
2. Васянович Г. Педагогічна етика: навч.-метод. посіб. Львів: Норма, 344 с.
3. Карпенко О. Європейський вимір модернізації вищої педагогічної освіти України. Людинознавчі студії. Серія «Педагогіка», 5/37, 39–47, DOI: 10.24919/2313-2094.5/37.102609.
4. Клименко Л. Інтерактивні технології та критичне мислення. English, 2010. № 7. С. 5–6.
5. Маклагіна І. Ю. Інтерактивні технології в навчанні іноземної мови. Англійська мова та література, 2010. № 22–23. С. 17–20.
6. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. Іноземні мови, 2010. № 2. С. 11–17.
7. Савченко О. Цілі й цінності реформування сучасної школи. Шлях освіти. 1996. № 1. С. 20–23.
8. Drew, H. What is the Humanistic Theory in Education? Retrieved from: <https://helpfulprofessor.com/humanist-theory-in-education/>
9. Hand, M. A Theory of Moral Education. Oxfordshire: Routledge. 126 p.
10. Krettenauer, T. & Curren, R. Self-determination theory, morality, and education: introduction to special issue. Journal of Moral Education, 49:3, 275–281. DOI: 10.1080/03057240.1794173

11. North, B. B. Toward promoting humanity: intellectual virtues and moral responsibility. *Philosophy of Education*, Volume 53, Issue 2. Pp.461–466.
12. Via, R. Doing remote theatre. *ELT Journal*. Vol. 77, Issue 1, Jan. 2023. Pp. 118–120.

Transliteration of References:

1. Ashytok H. (2018). Methodological approaches to studying upbringing work with children. *Liudynoznavchi studii. Seriiia "Pedahohika"*, 6/38, 15–25, DOI: 10.24919/2313-2094.6/38.119508. [in Ukrainian].
2. Vasianovych, H. (2005). *Pedahohichna etyka. [Pedagogical ethics]*. Lviv: Norma, 344 p. [in Ukrainian].
3. Karpenko, O. (2017). Yevropeyskyi vymir modernizatsii vyshchoi pedahohichnoi osvity Ukrainy. [European dimension of the modernization of higher pedagogical education of Ukraine]. *Liudynoznavchi studii. Seriiia «Pedahohika»*, 5/37, 39–47, DOI: 10.24919/2313-2094.5/37.102609. [in Ukrainian].
4. Klymenko, L. (2010). *Interaktyvni tekhnolohii ta krytychne myslennia. [Interactive technologies and critical thinking]*. English. 2010. № 7. Pp. 5–6. [in Ukrainian].
5. Maklahina, I. (2010). *Interaktyvni tekhnolohii v navchanni inozemnoi movy. [Interactive technologies in foreign language teaching]*. Anhliiska mova ta literatura. 2010. № 22–23. Pp. 17–20. [in Ukrainian].
6. Nikolaieva, S. (2010). Tsili navchannia inozemnykh mov v aspekti kompetentnisnogo pidkhodu. [Objectives of teaching foreign languages in the aspect of a competency-based approach]. *Inozemni movy*. 2010. № 2. Pp. 11–17. [in Ukrainian].
7. Savchenko, O. (1996). Tsili y tsinnosti reformuvannia suchasnoi shkoly. [Objectives and values of contemporary school reform]. *Shliakh osvity*. 1. Pp. 20–23. [in Ukrainian].
8. Drew, H. (2020). What is the Humanistic Theory in Education? Retrieved from: <https://helpfulprofessor.com/humanist-theory-in-education/>
9. Hand, M. (2017). *A Theory of Moral Education*. Oxfordshire: Routledge. 126 p.
10. Krettenauer, T. & Curren, R. (2020). Self-determination theory, morality, and education: introduction to special issue. *Journal of Moral Education*, 49:3, 275–281. DOI: 10.1080/03057240.1794173
11. North, B. B. (2019). Toward promoting humanity: intellectual virtues and moral responsibility. *Philosophy of Education*, Volume 53, Issue 2, P.461–466.
12. Via, R. (2023). Doing remote theatre. *ELT Journal*. Vol. 77, Issue 1, Pp. 118–120.

Отримано 8.02.2024
Рецензовано 12.02.2024
Доопрацьовану версію отримано 15.02.2024
Прийнято до друку 20.02.2024

MARIANA BRODA,

Ph.D. (Pedagogy), Associate Professor, Drohobych Ivan Franko State
Pedagogical University, Drohobych, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8841-9807>

E-mail: mariana.broda@dspu.edu.ua

**SHAPING WORLDVIEW ORIENTATIONS IN FUTURE SPECIALISTS IN THE ENGLISH
LANGUAGE LEARNING PROCESS**

* публікація здійснена за підтримки СЄІП (Україна - Франція) та
БФ «Освіта: майбутнє»